

Disman čata

Naše
čtvrtstoletí
s rozhlasovým
dětským
souborem

mladá fronta

Zdena a Václav Fleglovi

Dismančata

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.mf.cz
www.albatrosmedia.cz

Zdena a Václav Fleglovi

Dismančata – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Dismančata

Naše
čtvrtstoletí
s rozhlasovým
dětským
souborem

Disman čata

Zdena
a Václav
Fleglovi

mladá fronta

Až se pro vás tato kniha stane historií, pošlete ji dál. Zajistíte tak, že její odkaz zůstane naživu díky www.restorio.cz

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

copyright © Zdena Fleglová, 2025

copyright © Václav Flegl, 2025

cover photo © Hana Rysová, 2025

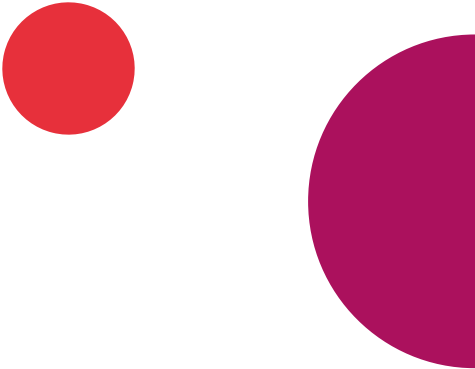
ISBN tištěné verze 978-80-204-6524-5

ISBN e-knihy 978-80-204-6541-2 (1. zveřejnění, 2025) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-204-6542-9 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-204-6525-2 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)

Úvodem

Shodou mnoha okolností, ale především svým vlastním přičiněním, jsme prožili čtvrtstoletí s Dismanovým souborem. Čtvrtstoletí výjimečné, báječné, náročné, povznášející... Období, které výrazně promlouvá i do našich současných dnů.

Desetiletý odstup od chvíle, kdy jsme z vedení souboru odešli, nám umožňuje pohlédnout „do zpětného zrcátka“ z jiné, klidnější perspektivy. Přesto jsme zvažovali, jak provázat dennodenní šňůry zkoušek, natáčení, zájezdů, táborů a představení s mnoha postřehy a setkáními s bývalými členy DRDS, kteří vytvářeli – a po nás vytvářejí a budou vytvářet – hodnoty obecně přijímané a respektované.

Zvažovali jsme, jak uchopit své vzpomínání, které v žádném případě není encyklopedickým heslem, odbornou publikací, natož zevrubnou historií Dismanova rozhlasového dětského souboru. Nejsme nestranní, naopak, jsme hluboce zaujatí. Upřímně a se zájmem jsme se zajímali o to, kdo a s jakými zážitky prošel řadami tohoto ojedinělého tělesa před naším příchodem „zvenčí“. A i když jsme se souborem stále v kontaktu a sledujeme jeho všestranné aktivity, předělaný podzimem roku 2015 plně respektujeme – historii souboru a své vzpomínky už sprádají jiní.

Pro následující stránky jsme zvolili časovou posloupnost onoho čtvrtstoletí, až po okraj naplněného událostmi, příběhy, vzrušením, úspěchy, ale také „nepodarky“. Potkávaly nás běžné každodenní starosti, ale také lidé a zážitky, zdroje poučení a dalšího nasměrování.

Některé a někteří tu dostanou více místa, jiní – zejména z předcházejících generací – se jen mihnou. Berte to jako takový svého druhu abiturientský sraz Dismanova souboru. Někdo se na něj dostaví, jiný se omluví, na určité vzpomínky a historky řada přijde, na jiné ne, někdo se rozpovídá víc, něco se z paměti vytratilo, anebo se nechce připomínat. Ano, berte to jako sraz bývalých dismančat v pevné vazbě, s řadou fotografií a dokumentů, které byly zrovna po ruce.

Miloslav Disman ve své pracovně, léta sedmdesátá. (foto Miloslav Disman ml.)

Když už jsme u těch rukou: jde o vzpomínky psané čtyřručně. Jde o jednu z nejtěžších spisovatelských disciplín... Některé kapitolky však jsou přesto psány v mužské či ženské ich-formě. Důvtipný čtenář (a my doufáme, že těch bude většina) záhy pozná, proč tomu tak je, a dotvoří si tak představu o nás dvou.

Tou zcela bezprostřední inspirací a pobídkou k ohlédnutí za právě dovršenou devadesátiletou historií ojedinělého tělesa nám pak byla jasně a srozumitelně formulovaná historka, kterou v jednom z živě vysílaných rozhlasových pořadů hezky převyprávěl Miloslav Disman mladší. Vztahovala se k době, kterou on sám nepamatuje, neboť se stala na svatební cestě jeho rodičů. Jde tedy o zkazku, takřka o pohádkový příběh, jehož pointa podle našeho mínění náramně odpovídá pocitům, s nimiž jsme se ujali nelehkého úkolu urovnat a uspořádat své krůčky a kroky v papučích, které jsme zdědili – a zase předali dál...

Dismanovy papuče

„Když si můj tatínek maminku vzal, jeli spolu na svatební cestu do tehdejší Jugoslávie. Cestovali vlakem, první třídou, v lůžkovém kupě, vybaveném tím nejluxusnějším způsobem. A tatínek si s sebou vzal také jeden ze svatebních darů – pantofle.

Velice zvláštní, luxusní pantofle, velice drahé, neboť byly ručně šité, z té nejjemnější a zároveň nejpevnější kůže – a jemu se velmi líbily. Proto je v tom kupé neustále nosil. Jen když si vyšli do jídelního vozu, tak se přezul do naleštěných polobotek, ale jakmile se vrátili, zase hned vklouzl do svých milovaných pantoflí. Když už cestovali druhý den a blížili se ke Splitu, tak si otec – neboť byl velice čistotný – řekl, že je musí vyčistit, že je musí vyklepat. Ale protože v tom kupé spolu s ním byla maminka, dostal báječný nápad. Počkal si, až k němu bude otočená zády, stáhl opatrně okénko a z toho rychle jedoucího vlaku se vyklonil, v každé ruce pantofli – a začal je vyklepávat. Musím dodat, že otec byl krom toho hrozně nešikovný, takže jedna z nich mu vmžiku ulétla. V té chvíli se moje maminka otočila a uviděla něco, co nemohla pochopit, totiž že novomanžel vyhazuje z jedoucího rychlíku jeden ze svatebních darů, pár nádherných pantoflí! Zděšeně vykřikla: *„Mílo, prosím tě, co to děláš!“* Provinile se k ní obrátil a poněkud zkroušeně jí podal vysvětlení: *„Já jsem zjistil, že tu pantofli, tu krásnou, koženou pantofli, ručně šitou z té nejjemnější kůže, že už ji ani ty neuvidíš, že je nadobro ztracená... A mně ta zbylá bude dočista k ničemu. Uvědomil jsem si, že ty pantofle patří k sobě. A kdyby někdo někdy kráčel podél tratě a našel by je obě, tak uvidí, že jde o zánovní pár, málo nošený... On si je nazuje a bude z nich mít radost i užitek...“*

Svatba Dismanových

Víte, a já si dodnes myslím, že z tohoto pohledu opravdu nebyly a nejsou ty pantofle obyčejné, ale kouzelné. Jejich kouzlo spočívá v tom, že pokud je najde ten správný člověk, obuje si je a vykročí v nich, tak půjde úspěšně v otcových šlépějích, ale svou vlastní cestou. Pokud by ovšem někdo chtěl jet ve vlaku do dnešního Chorvatska, vystoupit před Spletem a vzít to pěšky podél trati, tak tam ty pantofle už nenajde. A to proto, protože už tam nejsou. Jsem přesvědčen, že je našli a obuli Zdena a Václav Fleglovi.“

Historka už nemá přímého pamětníka a ani syn Míla pochopitelně tenkrát nebyl na světě, poutavě ji však převyprávěl. A my jsme se po letech rozhodli přijmout ji jako báchorku o tom, co nás potkalo ve šlépějích Otce Zakladatele. Ano, v oněch papučích, které už – pravda – na začátku devadesátých let nebyly tak zánovní, zato stále vzácné, možná časem ještě získaly na ceně, a byly opravdu ručně šité, z té nejjemnější i nejpevnější kůže zároveň – a rozhodně z valné části kouzelné...

Svatý Ján, Miloslav Dismán v době, kdy soubor nesměl nést jeho jméno.

**Portrétní fotografie s věnováním
Míle Kočvarov, datovaná 25. 6. 1944**

K mnoha
kladným rysům
Miloslava Dismana
musel patřit i osobitý
smysl pro humor.
Nemyslíte?

Octli jsme se v Československém rozhlasě

V šedesátých letech minulého století byla „teta Miluše“ známým pojmem. Vedla čtenářsky velmi oblíbenou rubriku *Máš-li smutek na duši, svěř se tetě Miluši* a my se s ní potkali a hned se spřátelili ve chvíli, kdy jsme si padli do oka i my dva. To jsme byli čerstvě plnoletí. Čas od času jsme se s Miluší Tikalovou vídali.

Přišla k nám na návštěvu na samém konci památného „devětaosmdesátého“ a usilovně nás přemlouvala, abychom – jeden nebo druhý – podali přihlášku do konkurzu na vedení DRDS.

Byla doba velkých změn, rozhlasové Občanské fórum už rozhodlo o tom, že soubor opět ponese jméno svého zakladatele a my byli zcela pohlaceni událostmi. Neměli jsme potřebu měnit směr svého pracovního úsilí, vcelku jsme byli úspěšní. Chovali jsme velký obdiv k Dismanovu souboru a neměli jsme dost sebevědomí, odvahy, ba drзости, abychom o podobné zodpovědnosti být jen uvažovali. Spíše v žertu než vážně jsme odbyli Milušku s tím, že takové troufalosti bychom se dopustili leda jako tandem. A prý proč ne? Tak jsme přihlášku podali jako dvojice s tím, že si vyzkoušíme, jak takový konkurz vypadá. A o našem osudu bude koneckonců rozhodnuto veleváženou komisí, tak proč bychom šli do kolen dříve. Tři měsíce jsme pracovali s nejstarší skupinou dětí,

Před konkurzní komisí v květnu roku 1990, v níž zasedali (zleva) dosavadní vedoucí souboru Jan Berger, předseda komise Karel Weinlich, režisér Josef Henke, redaktorka a někdejší členka DRDS Eva Kopecká, dramaturgyně Eva Košlerová v zákrytu za Janem Fuchsem, režisérem a rozhlasákem tělem i duší. Pro souborový archiv zaznamenal Jirka Neužil.

Laudatio neboli řeč děkovná i pochvalná zároveň

přidělen nám byl poslední zbývajcí text, tedy středověké frašky Hanse Sachse. No, trochu sprostárny. Ale dali jsme dohromady kapelu, velmi vypomohl na housle slušně hrající náš Vašek, tehdy třináctiletý, přizvukoval i mladší synek Honzík, čtrnáctiletý a patnáctileté svěřence to bavilo a nás též. Práci jsme jako jediní dokončili, přestože šlo o téměř hodinové představení. Jedna z konkurzistek se ohradila, že jsme porušili podmínky, protože jsme zkoušeli i o víkendech u nás doma. A to je pravda. A tak to vypadalo i po celé následné čtvrtstoletí. Propojili jsme rodinu i přátelské vztahy ve prospěch stovek dětí. Kdyby nám měla být zaplacená každá minuta našeho nasazení, měli bychom Karlštejn. Miluše Tikalové, významné publicistce a bytostně rozhlasové duši, spjaté s nejlepším obdobím věhlasného *Mikrofóra* i s polistopadovou obrodou rozhlasové instituce, jsme vděční za nasměrování. Přineslo nám rozhodně více radosti, než bychom kdy předpokládali.

Hned v prvních
svobodných týdnech
roku 1989 se také pro
značku DRDS otevřely
nové naděje a možnosti.
Byla to zejména zásluha
dramaturga Míly Koláře,
Karla Weinlicha a také
Miluše Tikalové.

Jak jsme (ne)potkali Miloslava Dismana

Byl by nesmysl tvrdit, že nám Dismanovo jméno bylo neznámé. Bylo pojmem, který vzbuzoval úctu a respekt.

V době, kdy jsme vyrůstali, byl rozhlasový přijímač, malý tranzistoráček nebo aspoň rozhlas po drátě puštěn prakticky neustále, v pohádkách i hrách byli obsazováni bezejmenní členové a členky DRDS, setkávali jsme se s dismančaty v recitačních soutěžích, ve školách, v dramatických kroužcích. O Dismanovi se vědělo, mluvilo, byl všudypřítomný. Osobně jsme se nepotkali, přesto nám byl sudbou.

Znalost jeho odkazu byla přirozenou výbavou v našich profesích, ať už pedagogické či herecké.

Ale nebyli jsme nekritickými obdivovateli, s dětmi jsme na půdě rozhlasu začali pracovat ve zcela odlišných podmínkách, měnilo se od základu vše: šli jsme vlastní cestou. Podědili jsme děti, nikoli metodu, způsob práce. Bylo nutno ty zkázněné, vyplašené dušičky postavit na vlastní nohy, dodat jim sebedůvěru a zbavit je obav. Z čehokoli.

Jan Berger po dohodě se svým rozhlasovým kolegou a předchůdcem převzal vedení a uchránil tím soubor před likvidací v době, kdy režisér Miloslav Disman upadl v nemilost. Byla to husákovská léta, čistky v rozhlase byly nemilosrdné.

**Miloslav Disman s „mikrofonem“
na táboře ve Vráži v srpnu 1944**

V šedesátých letech s dětmi nad připravovanými texty

Jedna z mnoha zkoušek ve studiu 6

I nadále se ve studiích dismančata denně uplatňovala, děti si povětšinou rychle zvykly na jiné výchovné metody. Dismanovské tradice byly připomínány, ovzduší však bylo jiné. Přístup pana režiséra Jana Bergera byl spíše jadrný, zemitý, pro ostřejší slovo se nechodilo daleko. Po rozhodnutí konkurzní komise jsme byli pozváni na tábor a během jednodenního pozorování zpovzdálí nám bylo jasno, že takto my s dětmi pracovat nemůžeme.

Dodnes, i po těch letech, jsme přesvědčeni, že výchovné metody jsou stěží přenosné. Mají-li být úspěšné, jsou pevně svázány s individualitou rodiče, vedoucího, učitele, vychovatele. Miloslav Disman byl především laskavý člověk, měl hluboké sociální citění, byl dětem oddán. Rozsáhlé kulturní povědomí předával svým svěřencům. Jan Berger byl vynikající režisér, ve vztahu k dětem autoritativní, byl jimi vážen. My jsme volili partnerskou cestu. Neměli jsme žádná privilegia, děti nám s úctou tykaly, jakož i my jim, a co jsme chtěli po nich, sami jsme dodržovali. Od slušného, srozumitelného slova po pohled do očí a pevný stisk ruky. A bylo nám velikou ctí, když někdejší děti z líhně pana Dismana nacházely v naší práci podobnost s tím, co zažívaly v souboru kdysi. V mnohém jsme, pravda, navázali a v mnohém se lišili. Více jsme počítali s náhodou, s kouzlem nevypočitatelného, s momentální inspirací. Přes všechny plány a přípravy jsme byli nachystáni odbočit na neznámou cestu a zachytit spontánní chvíle, které mají své kouzlo a které bychom si od stolu nenaplánovali. Impulzy přicházely i na výstavách, při četbě, při koncertech. A tam jsme se dotýkali mimoděk Dismanovy ideje ÚSUM (ústřední studovna umění mládeže). Páli jsme si, aby nám pod rukama rostly všestranné osobnosti; citlivé, vzdělané, přátelské. Mravné a vzájemně ohleduplné, ochranné k okolí a prostředí.

Poselství pamětní desky

Nikomu jsme své vnitřní pocity v prvních „rozhlasových“ týdnech moc nesvěřovali. Značný respekt však v nás vzbuzovala obdělníková deska, ještě v devadesátých letech umístěná před vstupem do studia číslo šest, kde soubor v průběhu nacistické okupace a dlouho po ní zkoušel. Oba nás mlčky zavazovala k tomu, „abychom to nezkažili“...

Tři jména padlých z květnových dní roku 1945 nám byla zprvu zcela neznámá. Právě od pátrání po jejich osudech se začala odvíjet cesta k poznání souborové historie předchozích desetiletí. Vždyť i samo Dismanovo příjmení bylo po dobu tzv. normalizace tabu a do názvu tělesa se vrátilo až po Listopadu 1989.

Ačkoliv jsme denně řešili běžné provozní trable, překonávali jsme počáteční nedůvěru rodičů a dětí, řešili jsme právní a organizační komplikace, vyklízeli dosavadní sklady, nemá přítomnost důstojné pamětní desky k nám promlouvala, abychom se hned od samého začátku věnovali i minulosti, na niž navazujeme.

Tu bezprostředně předcházející jsme logicky poznávali a doslova nasávali z debat s dětmi na zkouškách, od pana režiséra Bergera, od rozhlasových kolegů. A také od rodičů stávajících členů, některé z nich jsme v prvních týdnech svého působení stačili navštívit i u nich doma, jiní se na kus řeči naopak zastavili u nás. Den jsme strávili na táboře na Doubravce v srpnu 1990, před nímž nám bylo původně nabídnuto, abychom „na zkoušku“ vedli jeden z oddílů...

Deska, kterou jsme míjeli, když jsme do režie „šestky“ chodili sledovat natáčecí frekvence Weinlichovy a dalších režisérů, nás přiměla k prvním vážnějším pokusům naposlouchat dochované pořady s hlasem Otce Zakladatele, jehož jsme osobně nepotkali.

Pražské povstání zasáhlo do souborového života tragicky. Zastihlo některé členy souboru v budově rozhlasu: přímo z dopolední zkoušky na rozhlasové pásmo *Ikarův pád* odešli někteří členové DRDS do pražských ulic.

Sám Miloslav Disman byl jedním z odvážných revolučních rozhlasových hlasatelů, svým postojem na souborových zkouškách v závěrečných měsících války předjímal její brzký konec.

Z rozhlasového archivu (jeho hlavní pracoviště bylo tehdy ještě v záměčku v Přerově nad Labem) jsme si nechali tzv. pendlem poslat první historické nahrávky a také skromné opisy dokumentů. Z nich bylo patrné, kdo byli ti tři, jejichž jména jsme opakovaně četli.

V Dismanových pamětech jsme našli mimo jiné tento odstavec: „*Jediný člen DRDS v době okupace nezklamal – všichni nastoupili hned po skončení bojů na kulturní i manuální brigády, jen v době dvouletky odevzdal soubor na 200 tisíc brigádních hodin. Žel, že tři vynikající členové již s námi nebyli – básník Láda Padior padl v Povstání na pankrácké barikádě, mladý hudebník Zdeněk Beran v boji o revoluční rozhlas a nadaný technik Milan Magnusek v boji na Letné jako jeden z nejmladších bojovníků velitelství Bartoš.*“

Ladislav Pádior

Milan Magnusek

Zdeněk Beran

Mozaika dílčích objevů se postupně projasňovala. Ukázalo se, že tři květnové oběti byly logickým vyústěním Dismanovy vlastenecké výchovy, ano, i výchovy mravní a osobnostní. V této souvislosti nás napadá, že slovo „mravnost“ ze slovníku současné češtiny jedenadvacátého století takřka vymizelo, ze slovníku politiků především, naposledy si ho vybavujeme v textech Havlových nebo Halíkových...

Z životopisného ohlédnutí Miloslava Dismana pak dále vyplynulo strohé konstatování, že v době okupace navštěvovalo souborové zkoušky deset dětí nacisty popravených rodičů, sedmnáct členů DRDS mělo jednoho nebo oba rodiče v některém z koncentračních táborů nebo uvězněných. Přesvědčivé, neboť ryze osobní, svědectví o tom podala třeba Aťka Janoušková.

Bronzová pamětní deska je dnes důstojně umístěna v atriu novostavby, naproti zářivější, připomínající udělení historicky prvního filmového Oscara dismančeti, kterému nestáli v jeho slibně se rozvíjející osobní cestě němečtí nacisté, ale lidé vlastního národa...

*Svatvečer městem šel,
studeně hvězdy plály.
S vrchů zněl pokřik děl,
sírěny nocí řvaly
své Ave k narození
stejně jak zvony nakonec.
Láska už není k nalezení.
A člověk? Voják – číslo – věc!*
Ladislav Pádior

Pěď'a

Ladislav Padior (*26. 2. 1923), v souboru přezdívaný „Pěď'a“, padl 8. května 1945. Byl výraznou, talentovanou a respektovanou osobností, jeho působení a odkaz připomínal zakladatel souboru při mnoha příležitostech, v mnoha rozhovorech.

Miloslav Disman se s ním poprvé setkal už v tzv. pokusné škole I. stupně v Nuslích-Údolí. „Pěď'a“ byl nadšeným členem školního a později také rozhlasového recitačního kroužku. Ve svém dotazníku u přijímací zkoušky napsal, že má rád „*děti a básně*“. Na letním táboře ve vrážských lesích u Otavy v roce 1944 se stal uznávaným vedoucím, ale také literárním autorem. Jeho verše si vybavovali pamětníci ještě po padesáti, šedesáti letech. Psal je jako dvacetiletý... Výbor z jeho básní, jež napsal v letech 1942 až 1945, vyšel v roce 1945 pod názvem *Rozloučení*.

Ano, Ladislav Padior zemřel během Pražského povstání jako dvaadvacetiletý. Pro celou generaci byla jeho smrt bolestná, těžko souměřitelná s nicotnými „problémy“, s nimiž se soužíme my bezstarostní. „*Láďa byl zastřelen blízko svého bydliště, v Nuslích Na Květnici, v parku před sokolovnou, kde má také kamenný pomník,*“ vzpomíná paní Věra Padiorová, Pěďova praneteř. „*Podle vzpomínky paní Míly Smetáčkové, tehdy Kočvarové, byli tito padlí shromážděni k identifikaci v prostorách církve československé proti nuselské radnici. Míla ještě s Pavlem Kohoutem Pěďu po povstání hledali, až se dostali sem a po identifikaci hned zorganizovali pohřeb – paní Padiorová toho nebyla schopná.*“

Broučkov 1944, Pěď'a obklopen dívkami na táboře ve Vrážích

**Ve dveřích chatky stojící Jiří Horčíčka
a Ladislav Padior**

**Padiorův pohřeb
na Olšanských hřbitovech**

Když jsme spolu s Mílou Dismanem mladším v létě 2015 shromažďovali podklady pro rekapitulační výstavu *Radost, která trvá*, stáli jsme před rozhodnutím, zda vedle smutečních oznámení dalších dvou padlých dismančat – Milana Magnuska a Zdeňka Berana – připojit i parte Pědovo. V pozůstalosti bývalých členů souboru jsme totiž našli oznámení dvě. Věra Padiorová nám k tomu napsala: „*Láďu pohřbili na Olšanech, zřejmě do rodinného hrobu paní Padiorové č. 8-2-48, dne 15. května 1945. Ovšem paní Padiorová nechala tělo svého syna exhumovat a 3. července zpopelnit. Urna nebyla nikdy uložena v hrobě na Olšanech. Předpokládám, že ji měla doma u sebe! Nedivila bych se jí. Paní Padiorová přežila svého syna o patnáct let, zemřela 22. 7. 1960, kdy proběhla též kremace. Ani její urna nebyla nikdy uložena v rodinném hrobě na Olšanech. Takže obě urny měl někdo u sebe a až 13. července 1978, tedy až za 18 let, je obě někdo přivezl na Olšany, kde objednal rozptýl. Hrob byl tedy celá léta prázdný. Přesněji řečeno, Láďa tam nebyl. Možná, že tam byl jeho otec, také Ladislav, který zemřel pár měsíců po Láďovi, 22. září 1945. Ten svého jediného syna přežil jen o pouhé čtyři měsíce. Ale oni pohromadě nežili. Nevím, kdo měl po smrti paní Padiorové na hrob kvitan-ci, ale správa Olšanských hřbitovů místo prodala někdy v roce 1988 novému cizímu majiteli. S tím jsem také mluvila, ale vůbec nic nevím o předchozí minulosti hrobu.*“

Je třeba dodat, že soubor od května 1946 rok co rok organizoval přímo u hrobu na Olšanech smuteční tryzny... „*Nikdo o této skutečnosti nevěděl, ani paní Míla Smetáčková, ani Pavel Kohout, ani pan Disman. Celý soubor s ním v čele chodil každoročně na Olšany k Láďovu hrobu uctít jeho památku. Možná, že toto tajemství paní Padiorové bylo tak v pořádku, protože realita by byla velkým zklamáním. Vím, jak tento fakt zasáhl paní Mílu, které jsem toto zjištění sdělila.*“

Pozapomenutý příběh Růženy Hlaváčkové

Ladislav Padior, Zdeněk Beran a Milan Magnusek, kteří padli v květnových dnech roku 1945 na pražských ulicích, mají v rozhlasovém atriu pamětní desku. Jen v soukromém archivu Miloslava Dismana lze nalézt ještě jedno jméno, z historie důkladně vymazané.

Těsně před druhou světovou válkou se stala členkou DRDS Růžena Hlaváčková. Během válečných let se dostala do Velké Británie. Disman o ní stručně píše: „Byla osm let velmi agilní členkou souboru a předsedkyní souborové samosprávy, zřítíla se s letadlem při organizování přepravy našich repatriantů z Anglie do vlasti v září 1945. Soubor ji symbolicky navštívil a položil na hrob kytici v roce 1947.“

Miloslav Disman horlivě udržoval památku všech čtyř a činil tak i v době, kdy už byl v důchodu, kdy soubor nesměl nést jeho jméno. Z Dismanova dopisu rodičovské radě DRDS z konce června roku 1975 vyplývá, že z vlastních prostředků uhradil květnové kytice a navíc věnoval částku 3000 Kč (to bylo více než tehdejší průměrný plat!) na vkladní knížku s 4 % úrokem pro další léta. Jenom dodatek „zasílat každoročně květinu prostřednictvím Interflory na vojenský hřbitov RAF do Brookwoodu“ kdosi pečlivě přeškrtl: psal se rok 1975 a rozhlas už byl plně „normalizovaný“...

Pro další léta zakládám z vlast. prostředků
f e n d na jméno Láďo P a d i o r
na 4 % } číslo knížky: 4358422
na heslo : B A R I K Á D Y } StSp Jugoslávské-19
sezákladní částkou 3.000 Kčs /slevy: tři tisíce Kčs/
výběr je třeba ohlásit rok předem - jinak se z vybírané částky
strhne 2% úroku/
Vkladní knížku české st. spořitelny převzal s. V. Juliš 25.6.1975

Dávám k úvaze, že bychom neměli v měsíci září zprostředkovat
„Interfloru“ nebo prostřednictvím našeho velvyslanectví
poležení kytice na hrob Růženy Hlaváčkové v Bresclinu -
Byla 8 let velmi agilní členkou souboru a předsedkyní
souborové samosprávy -
zřítíla se s letadlem při organizování přepravy
našich repatriantů z Anglie do vlasti v září 1945.
Soubor ji navštívil a položil na hrob kytici
při tzv. „velké cestě“ 1947.

S pozdravem
24.VI.75 MDisman

Jak to začalo s Francouzi

V pátek 21. září roku 1990 byl docela obyčejný den. Na milion Pražanů připadalo více než milion důvodů, proč večer nejít do divadla kdesi na vystrkově Prahy, navíc hraného dětmi, a ještě k tomu –
považte! – francouzsky!

V sále se sešlo o málo více diváků než herců. Díky nabídce Pavla Tesaře, tehdy ještě studenta loutkoherectví, jsme přišli i my. Představení bylo jaksi samozřejmé, přirozené, pravdivé a především obrazné. Rádi jsme přijali pozvání na „dílny“ Patricka Le Coustumera a Alaina Dumazela (Alouala) následující dopoledne na DAMU, která soubor Les Mauvaises Herbes hostila. Náhodně jsme se pak setkali s Patrickem v Malostranské kavárně. Slovo dalo slovo a my úplně na počátku svých snah o sžití se s věhlasným rozhlasovým tělesem obdrželi pozvánku na *Rencontres Européennes* do Grenoblu! Termín? Květen následujícího roku, tedy 1991.

Festival studentských divadelních souborů z celé Evropy měl dvě podmínky: aby účastníci byli starší patnácti let a aby jejich mateřština byla vyučujícím jazykem ve Francii. Nesplňovali jsme ani jednu z nich. Ale proč to nezkusit?

Zkoušky souboru jsme hned na podzim roku 1990 přesunuli do Radaru, poblíž našeho bydliště. Hbitě jsme připravili tzv. *Bergerovský večer*, pro nějž jsme dostudovali všechny inscenace, předvedené na květnovém konkurzu jak námi, tak našimi konkurenty-kolegy. Příprava vytrýdila stávající tým vedoucích a spolupracovníků. A s těmi, kteří tempo, ducha a smysl takové práce chtěli dál akceptovat, jsme vstoupili do roku 1991.

Oslovili jsme své dělné přátele: skladatele Zoltána Lišku, výtvarníka a scénografa Petra Kolínského, choreografku Ivanu Helebrantovou a inscenovali čtyři pražské legendy podle Václava Cíbuly. Každou část uvedla v bezchybné francouzštině jedenáctiletá Eliška Pohorská. Scénář jsme protkali několika dalšími francouzskými replikami. Jeden ze svých prvních veřejných výroků ve francouzštině (*Je suis coupable...*) tehdy pronášel Jan Převrátíl, pozdější soudce mezinárodního soudního dvora v Lucemburku. Dialogy byly nahrazeny pražskými odrhovačkami, vtipně upravenými v rytmu, tempu i tónině Zoltánem Liškou. Moll či dur, zvesela nebo tklivě, někdy i hrůzostrašně komentovaly děj. Přitom zadání zmíněným kamarádům zněla: „*Petře, ta výprava musí být skládací a musí se vejít do karosy!*“ „*Zoltáne, přijď si poslechnout, co zahraje Petr Hotmar na harmoniku, Honza Šťastný na klarinet, v těch tóninách a rozsazích to prosím rozepiš, Vašek Flegl a Tomáš Kořenek ti zahrajou cokoliv.*“ Tak se hned na počátku zrodili *VidiDi* – *Virtuosi di Disman*.

Stalo se. Nazkoušeli jsme v Radaru, generálku jsme si v květnových dnech střihli na Staroměstském náměstí. První zahraniční dobrodružství mohlo začít.

Scénograf a pedagog Petr Kolínský nám dokázal poněkolikrát vytvořit doslova kapesní výpravu, úspěšnou a vkusnou zároveň. Tato důvtipná skládací a znovu rozkládací scéna byla jednou z nich.

Pražské pověsti na Staroměstském náměstí

Nebylo zbylí: stali jsme se každoročními táborníky

A jak rádi! Ke kočovnému a tábornickému životu jsme oba měli sklony, přesto nás po příchodu k souboru zprvu zaskočily ty ustavičné a nadmíru časté odkazy na vše „letní táborové“. Jako kdyby během roku nic jiného neexistovalo. Jenomže my jsme – pro mnohé nečekaně – vyrazili na lyže!

Po opakovaných debatách s dětmi i rodiči jsme tu hru přijali. Dokonce s razantním nástupem: hned v první „naší“ sezoně jsme navázali na tradici zimních táborů, o kterých jsme se až později dovídali od statečných „lyžníků“ souborové generace z počátku padesátých let. Se stejným nasazením, s jakým nám „obstarala“ *Brundibára*, předala nám také klíče od pronajaté sokolovny ve Skleňařicích Zuzana Lejčarová-Vrbová, semaforové *Sluníčko*, *sluníčko...* a máma Terezky „Lejčarky“, dnes Chylíkové.

Souborový *Brundibár* se zrodil a ujal právě za tohoto lyžařského týdne, celou partu pomohly Krásovy melodie stmelit a semknout. Jakmile si je během obloučků na sjezdovce každý bezděčně prozpěvoval, věděli jsme, že můžeme přijmout pozvání na oslavu *purimu* do tehdy tajuplného prostředí Židovské radnice. Poněkud zaražené a opatrně jsme tam odzpívali jen dvě tři ukázky, v programu, v němž na jevišti byli Tomáš Töpfer, Marek Eben, ba i Miloš Kopecký! Dospěli i malí kluci v jarmulkách.

Všechno tenkrát mělo rychlý spád, připravovali jsme květnový zájezd do Francie a tedy i premiéru *Pražských pověstí*, řešili výpravu *Brundibára*, psali organizační řád souboru, měnili jsme text statutu, hledali produkční...

S tábory to nikdy nebylo lehké a jednoduché, ať už napoprvé v kruté zimě sklenařické, kde jsme si sami topili i vařili, anebo kdykoliv potom, však to ještě na dalších stránkách vypluje na povrch. Ale bylo to takřka pokaždé krásné a povznášející, ať už doma, po vlastech českých, nebo za hranicemi.

Už sama změna prostředí, vytržení ze zaběhaných stereotypů, ano, i únos dětí z dohledu a vlivu rodičů, to vše působí blahodárně na dosažení očekávaných i netušených cílů a předsevzetí. Táborům, soustředěním a zájezdům vděčíme za to, že se společným působením všech zúčastněných dařilo mnohé zvládnout rychleji, lépe, odvážněji.

Ptáte-li se, do jaké míry jsme se inspirovali předchozí tradicí soustředění, ať už se jim říkalo Broučkov, pracovní soustředění nebo jen prostě tábor, odpověď je snadná. Ano, převzali jsme to dobré a podstatné, zprvu i včetně soustředění zimních. Pochopili jsme, jakou roli hrají a co všechno poskytují společné pobyty celého společenství, jakou měrou a jak rychle posouvají vše dál. To z pohledu odpovědných vedoucích. Ve vzpomínkách bývalých členů souboru pak zůstávají zážitky z táborů mnohem častěji, než názvy pořadů a vzpomínky na natáčení.

Srocení kolem obřího mraveniště v lese na Doubravce, valná hromada o pár let dříve v Pleskotech i nadšení ztracenců poblíž zasněženého Boubína jsou jen nepatrným zlomkem toho, co všechno lze na souborových táborech zažít.

Společně sdílená radost se vztahuje na celou, nikým a ničím nepřerušenu tradici srpnových táborů, od doby povícero černobílé až po současnost, jak je patrné z namátkou sestavené mozaiky snímků. Na nich jsou všichni stejně šťastní. Nás pak těšilo, že jsme si mohli na soustředění vzít kola, pozvat francouzského lektora hlasové tvorby, jazzovou Babku Bíbapku Janu Koubkovou, anebo také Radima Hladíka s *Blue Effectem*. A také zajet si pro zkušenosti do Francie, do Německa, kam jsme poslali své asistenty na stáž.

Zavazovala nás touha jednak nepřerušit nepřerušitelné, tedy tradice Broučkovů, jak táborům přezdívaly předchozí generace, jednak předsevzetí uspořádat každý letní tábor jinde, ve snaze protáhnout souborové členy postupně celou zemí, od Aše po Moravu (zprvu jsme šibalsky pomýšleli „československy“ ještě dál...). Z toho jsme po několika neblahých zkušenostech ustoupili a dali jsme také přednost místům s vlídným a spolehlivým personálem, kterým děti nevadí, jsou jim naopak spíše potěchou. Štafetu táborové tradice jsme zdárně předali, s přáním, ať je tomu tak napořád.

Střípky a střepy z první cesty do Grenoblu

Ještě jako československý soubor jsme se stali maskoty festivalu studentských divadel *Rencontres Européennes*, který byl ve dnech 11. až 18. května 1991 uspořádán v Grenoblu za účasti mladých divadelníků z Německa, Velké Británie, Rakouska, Španělska, Itálie a hostitelské Francie.

Maskoti? Nebylo obtížné se jimi stát. Naše děti byly pochopitelně ve věku žáků základní školy, jak je tomu u souboru dodnes, ve srovnání s robustními španělskými maturanty, s nimiž jsme bydleli v kouzelném zámečku nad Grenoblem, šlo o tintítka. Navíc ta úplně nejmladší, Eliška, navozovala dojem, že jsou všichni ostatní ve francouzštině stejně zdatní a že představení hrajeme v češtině jen proto, abychom dokázali sympatizující Evropě libozvučnost své mateřštiny.

Odvážně jsme s výpravou vyrazili jen sami dva, respektive tři, neboť volantu letité karosy se ujal mlčenlivý šofér, jehož nátura vyplyne vzápětí. Sahá-li vaše paměť až do roku 1991, dokážete si jistě vybavit onu stále ještě rozjitřenou dobu. Lze tedy snadno pochopit, že i my jsme volili tehdy obvyklou formu zprostředkování sympatickou malou cestovní kancelář, která najala autobus od vesnické tělovýchovné jednoty.

Soubor v té době zkoušel v divádlku Radar, od našeho bytu to bylo, co by kamenem dohodil. Odtamtud jsme tedy „hodili“ veškeré rekvizity k nám domů ihned po poslední zkoušce v předvečer odjezdu. Časně ráno k nám před dům elegantně zakroužila karosa, do níž jsme poskládali výše zmíněné. Bylo nutné vše umístit do zadní části vozu, podpalubí bylo překvapivě plné. Z cestovky jsme kromě požehnání obdrželi desítky bas tehdy oblíbených žlutých a oranžových limonád v čirých skleněných lahvích. „*Pan šéf vzkazuje, že si děti za valuty nebudou muset kupovat drahé pití ani cestou, ani během týdne – a že pak zase zálohu za basy i flašky dostanete zpátky*“, pravil šofér. Vzali jsme na vědomí a vyrazili na Vinohradskou. Ale sotva jsme zabočili vpravo na magistrálu, ozvala se zlověstná rána a vzápětí rachot střepů: levá strana kufru karosy se zachovala jako nákladní sklápěčka. Z útrob autobusu vyjelo několik našťosovaných bas a bříinklo o holešovický asfalt. Nahonem jsme v křižovatce vyběhli ven a zachraňovali kontraband. Ulemtaní od limonád jsme majestátně najeli před budovu rozhlasu. Šofér potichu přiznal, že zavírání kufru určitě spraví – hned po návratu do Československa... Sotva jsme se dýchavičnou karosou dostali na rovinku nad Prahou a zamířili na Plzeň, všiml jsem si nejistého lomcování radící pákou. „*Nějaký problém?*“ Hlesl: „*Ani ne. Jen mi tam jde nanejvýš trojka...*“ „*Počkejte – to pojedeme tisícovku kilometrů do Grenoblu na trojku?*“ „*Vono si to snad sedne...*“ Byla sobota, na silnicích prázdná, pochopitelně tehdy žádný mobil, žádná wifina. Nesedlo si to. Na trojku jsme dojeli do rokycanského odštěpného závodu ČSAD, kam jsem šoferovi nařídil vjet. Zůstal sedět

za volantem, Zdena vyběhla s dětmi na mluvní rozcvičku a já se jal shánět pomoc. Do autobusu jsem dovedl jediného z řidičů jakési zálohy. Odklopili jsme podlahu v uličce karosy, „dal do táhel čtyři rány“ – a bylo hotovo. Dali jsme mu ze svého stovku, naskákali na palubu a vyrazili směrem na Rozvadov. Jednička, dvojka, trojka, čtyřka, pětka...

Liduprázdným přechodem v Rozvadově jsme už tehdy projeli naprosto samozřejmě a bez vzrušení, jen my dospělí jsme stále ještě vystrašeně třímali v rukou pasy celé výpravy. Nikdo je nechtěl. Po přenocování v typickém jugendherbergu jsme za slunečného počasí vyrazili do švýcarského vnitrozemí. V Curychu, při průjezdu povlovnou pravotočivou serpentýnou, přišlo „střepobraní“ podruhé – a naštěstí naposled. Spořádání švýcarští řidiči v němém úžasu sledovali bleskurychlou reakci našich metačů, odklizejících už takřka rutinně následky této druhé, mnohem rozsáhlejší limonádové defenestrace. Přišli jsme o další podstatnou část lepkavého bohatství, svérázný to příspěvek k budování společného evropského domu. Výmluvnou černobílou dokumentaci tohoto incidentu pohotově pořídil Jirka Ployhar. Rozhodující zkouška kázně a semknutosti pak nastala v Bernu. Zaparkovali jsme na kraji historického centra a vydali veledůležitý pokyn: máte dvě hodiny volna, za tu dobu doporučujeme projít až k výběhu proslulých bernských medvědů a vrátit se včas k autobusu – kluci musí být vždy spolu nejméně dva, holky tři. Jakmile přistihneme bloumajícího českého jedince, tento režim se ruší a bude se chodit na kšandě jako běžná mateřská školka. Rozuměli? Rozuměli. Nikdo se neztratil, nikdo nebloumal sám. Trvalo to takhle spolehlivě nejenom po dobu této cesty, ale také na všech ostatních zahraničních zájezdech.

Ateliér zvukové tvorby vedl Jean-Luc Idray, poprvé zde „viděli zvuk“ na monitoru Tereza Duchková, Marek Brath, Jirka Luhan a Václav Flegl ml., pozdější nominant *Českého lva* v kategorii filmový zvuk.

Grenobelský festival byl důmyslně poskládán z dopoledních ateliérů, tedy z odborně zaměřených workshopů, vedených skvělými francouzskými lektory, a denně pak ze tří představení zúčastněných souborů. Od snídaně po večeři se nikdo nezastavil, nanejvýš pak sdělováním dojmů. Byla jich přehršel: ateliéry byly zaměřené na režijní práci, hlasovou tvorbu včetně zpěvu, tanec, pantomimu, scénografii a další obory související s divadlem. Hlasovou tvorbu vyučoval Michel Mazzilli, jehož jsme si pak po letech přivezli na tábor v Podhradí. Závěrečné výstupy práce v ateliérech na samý závěr festivalu přinesly překvapující kreace, mezi nimiž se zaskvěla i osobitá skladba, produkt ateliéru zvukové tvorby, v němž byly tahouny naše děti – na rozdíl od experimentujících „bubeníků“ s prachmizerným smyslem pro rytmus znali ti naši noty, hráli na hudební nástroje a dokázali naplno zužitkovat nabídnuté digitální možnosti, u nás dosud zcela neznámé. Před jejich umem smekl Jean-Luc Idray, lektor tohoto semináře, a od té doby, až do své předčasné smrti, blízký přítel. Je třeba si uvědomit, že jsme se poprvé ocitli v místnosti vybavené počítači a MIDI přístroji (soubor dostal svoje první PC v roce 1994, jako sponzorský dar od firmy Software602...), poprvé jsme na obrazovkách „viděli zvuk“. Čarovná moc tohoto uhranutí dokonce později přerostla v profesní zaměření, alespoň pokud jde o zvukařské a muzikologické vzdělání Vaška a pěveckou dráhu Tezezy (Jirka zběhl na diplomacii a Marek na medicínu...).

Šofér autobus spolehlivě hlídal, prakticky ho neopouštěl, stačil přečíst první knížku svého života – Švandrlíkovy *Černé barony*, byl nám za to vděčný.

Naše představení dopadlo nad očekávání dobře, publikum nás odměnilo potleskem vestoje, hlasitým skandováním, přidávali jsme původně neplánovanou hudební děkovačku. Právě od této chvíle jsme se těmi maskoty stali. Španělé z Pamplony si nás hrdě přivezli do záměčku Castel Montjoie, kde nám vystříhli ohromnou poklonu.

Ono to vzájemné sblížení a naše společně prožívané štěstí je z dochovaných snímků patrné.

Emocionálním vrcholem týdne bylo představení souboru Les Mauvaises Herbes vedeného Patrickem Le Coustumerem. Hráli s nesmírným zaujetím a nevídanou koncentrací ve staré, rezavějící, opuštěné oranžérii. Hravě překonávali jazykovou bariéru, přesvědčivě předali publiku stejného věku koláž na téma všem společné, podtržené sugestivními finálovými hudebními motivy *Pink Floyd: We don't need no education, We don't need no thought control... Tear down the wall...* A naše děti možná prožívaly tyhle hřmějící proklamace s větším porozuměním než Britové, Italové nebo Němci. Slzeli jsme spolu s ansámblem a na místě jsme slíbili, že celé představení dovezeme do Prahy. Stalo se. Bez jakéhokoliv grantu, s ubytováním Francouzů v rodinách, jsme dokázali inscenaci *Atentation* dvakrát uvést před vyprodaným hledištěm klubu na Žižkově. A brečelo se nanovo.

Cesta zpět byla tentokrát přetata pouze jednou epizodou. Švýcarské policejní vozidlo nemohlo nepřehlédnout triumfální návrat karosou, jež si to dlouhé kilometry šinula svou maximální osmdesátkou ve středním dálničním pruhu. Navedeni na nejbližší parkoviště jsme ve všech jazycích, jimiž jsme vládli, vyprošovali na neoblomných uniformovaných milost: vezeme unavené

Dopoledne tvůrčí ateliéry, odpoledne a večer festivalová představení, přesto zbyl čas nejen na zahradní posezení se spolubydlicemi Španěly, ale také na výlety, třeba do Chamonix.

Černobílými
fotografiemi toto
putování zdokumentoval
Jiří Ployhar. Fotografický talent
zdedil po tátovi,
skvělým kameramanem
a fotografem je Jirkův
bratr David.

a nemocné děti, nemáme na pokutu za pomalou jízdu, už to víckrát neuděláme... Šofér se bázně schoulil za volant, poskytl policistům jen své doklady a kolečka tachografu, z nichž bylo jasně patrné, že osmdesátku v životě neprekročil. Myslím, že to nakonec rozhodlo, přestupek byl po půlhodině vyřešen domluvou. Obava, že mělo jít o naše dopadení švýcarskou policií za curyšské střepy před týdnem, se nepotvrdila. Ale ani nevyvrátila... S úlevou jsme za soumraku dorazili do místa přenocování, na zámek Laufen, jímž bez ustání otrásaly padající vodní masý Rýnských vodopádů, největších v Evropě. Jinou tečku než tuto romantickou noc, s ranním, zcela mlčenlivým sestupem dolů, k hladině hučícího Rýna, jsme si nemohli přát...

Kterak listopad 1989 prošel až srpnovým táborem 1991

Nečekanou zátěžovou zkouškou se stal hned první tábor. Záhry vyplyne, proč je tato epizoda vyprávěna v ich-formě a v mužském rodě.

Šli jsme odvážně v protisměru: dlouhá šňůra našich táborů začala týdenním soustředěním zimním, lyžařským, tím, na němž jsme se pomalounku začali seznamovat s dětskou operou *Brundibár*. Teprve v srpnu 1991, až po prvním zahraničním zájezdu, nás čekal klasický tábor letní.

Ve mně se už v jarních měsících roku 1991 zrodil plán zatáhnout zhýčkané skleníkové děti do spartanských podmínek stanového tábora bez elektřiny, sprch a klozetů. Dohodl jsem čtrnáctidenní pronájem stanové základny Pionýrské skupiny majora Bělinského v Jablonném v Podještědí. Její lokalita – louka pod lesním porostem poblíž Mařenic, kudy vedla cesta na Luž, nejvyšší vrchol Lužických hor, ve mně probudila vzpomínky na tělocvikářské „kurzy sportů a pobytu v přírodě“. Tedy: namísto Doubravky, kde se konaly letní tábory sedmnáctkrát za sebou, jsme se měli vydat do stanové základny s klapajícím mlýnkem, jímž hliníkové lopatky vyzvedávaly z potůčku do dřevěného korýtka vodu pro veškerou osobní očistu, od zubů po nevimco, se srubem, v němž se veškerá jídla připravovala na sporáku napojeném na propanbutanovou bombu.

To všechno však byly „jen“ odhodlané přípravy. Všechno se zvrtilo pár dní před odjezdem. Nastala snad nejtvrďší zkouška, kterou jsme oba museli podstoupit: Zdena byla narychlo odvezena na Bulovku. Na vůbec první tábor s DRDS jsem odjel zdrcený. Sám... Všechno, co jsme společně chystali, bylo najednou kdesi v mlžném oparu, mimo nás. Možná jsme se chystali ošálit souborový osud nebývalou troufalostí. Nebylo však vyhnutí, museli jsme nastalou situaci přijmout se vším všudy.

Do Mařenic jsem tedy spolu se čtyřiačtyřiceti členy DRDS vyrazil sám. Ubytovali jsme se ve skautských podmínkách ve stanech s podsadou. Před srubem, v němž se vařilo a po večerech soutěžilo, jsme vystavěli stanový přístřešek jídelny, ve svahu se mezi vzrostlými břizami skvěla čerstvá dřevostavba dvojlatriny.

Spolu se mnou vyrazila parta, prověřená předchozími měsíci společné práce, přesto jsme už v prvních táborových hodinách znovu obrušovali nečekané názorové hrany a navzájem hledali kompromisy. Všichni byli po léta zvyklí na tradiční rituály. Když se k prvnímu posezení navečer táborníci sesedli, vysvětlil jsem svou představu o budičku, rozcvičce a ranním vztyčování vlajky na stožár uprostřed tábořiště: namísto vlajky DRDS s peticípou hvězdou (měl jsem ji s sebou v kufru také) budeme vztyčovat vlajku československou.

Nastalo zděšení. I ti, kteří nám byli bezmezně nakloněni (dobrá čtvrtina členů však už předtím, během sezony, z různých pohnutek odešla), byli očividně

V srpnu 1948 se na táboře v Krkonoších od souboru oddělil nově vzniklý Soubor Julia Fučíka, Dismánův soubor se ocitl na pokraji zániku.

zklamání. Navíc i tím, že se nebudou z magnetofonu pouštět znělky, včetně tradované *Ódy na radost*, nazpívané však anglicky v popové úpravě – tady mi v argumentaci pomohlo prosté konstatování, že na táboře není elektřina. Nepochodil jsem však se svými návrhy, abychom se *Ódu* naučili zpívat buď česky, nebo v německém originále (jsme přece v Sudetech!). Když šla vlajka ráno vzhůru na stožár, zpívali jsme československou hymnu „a cappella“... O pár dnů později došlo u plápolajícího táborového ohně i na důvody, proč nebudeme u jmen našich předchůdců uvádět přístavek, že jsou zaslužitými umělci, ačkoliv jím byl ten bezprostředně předchozí jmenován teprve v dubnu 1989... A mám za to, že v průběhu stejného parného léta se i pionýrská skupina přestala pyšnit jménem majora Bělinského. Nevím to jistě, ale nic bych za to nedal.

Za devatero Lužickými horami

Dlužno podotknout, že do Mařenic vyrazil koncem července chudičký „konvoj“ autobusu a červeného emběčka. Svou stopětku jsem vzal z mnoha důvodů, zejména však proto, abych obden vyrazil na Bulovku za Zdenou.

Kdo zažil kterýkoliv z dalších souborových táborů, které jsme už vedli pospolu, ten snadno pochopí mé osobní rozpoložení, když jsem se v Mařenicích, hned napoprvé, na zatraceně choulostivém „Broučkově“, ocitl sám.

A tábor samotný? Byl jsem nesmírně vděčný za podporu všech, kteří mi neočekávaně výjimečnou situaci pomohli zvládnout. Spolu s paní Jandurovou vařila Zuzana Machová, máma Terezy Duchkové: ta se právě v Mařenicích, ve stráni nad latrýnami, prozpívala k pozdějšímu angažmá v Hudebním divadle v Karlíně. Stačil jsem za pomoci kamaráda autobusáka Jardy Čeledy protáhnout děti nejenom klášterem a kostelem v mém rodném Jablonném, místem posledního odpočinku tehdy blahoslavené, dnes již svaté Zdislavy, ale také na Ještěd, o čemž svědčí autentické snímky. Zdárně tak byly položeny základy takzvané Vlastivědné olympiády, týmové soutěže, v níž jednotlivé „skupinky“ mapovaly historické a literární zajímavosti táborového okolí, představovaly osobnosti s daným krajem spjaté. Takový byl její původní smysl, který jsme podrželi i v dalších letech.

Poctivě jsme vedli ranní rozcvičky fyzické i mluvní, proběhla Kulturní olympiáda, na některých neumělých fotografiích jsou zachyceny i pokusy o tanečky – coby vysloužilý folklorní tanečník jsem děti nutil do českých a moravských tanečních kroků a figur, trápil je s párovým držením, za které se patřičně styděly. Absence elektrické zásuvky ovšem nijak neohrozila přípravu *Brundibára*: Tomáš Kořenek měl k dispozici keyboard, jehož provoz živilo šest monočlanků! Byli jsme už na dohled podzimní terezínské premiéře, většina dětí už znala celou operu, doladovaly se dvojhlasy, k tahounům zkoušek patřily Petra Křištofová a Tereza Duchková. Na jejich zvukné hlasy možná do těchto dní vzpomínají nejenom v kilometr vzdálených Mařenicích, ale také ve Cvikově nebo Krompachu. Zdena mezitím podle klavírního výtahu takt za taktem vystavěla aranž budoucího představení *Brundibára*. Na nemocničním lůžku na Bulovce, která se později do historie našich představení zapsala ještě nejméně jednou. A radostněji.

Romanticky byly v Mařenicích drženy noční hlídky. Záhy se ukázalo, že nejenom z romantických pohnutek. Opravdovým incidentem, při němž se projevila mužná odhodlanost Tomáše Kořenka, byl konflikt s drsně vyhlížejícím chlápkem. Sama o sobě by ta historka vydala na slušný thriller. Ve chvíli, kdy jsme se uvnitř srubu, už za tmy, věnovali večernímu programu – je třeba si uvědomit, že veškeré světlo po západu slunce obstarával jen táborový oheň, případně petrolejky – zazněl venku podivný praskot. Vyběhli jsme s Tomášem s baterkami ven. „*Je tady někdo??*“ Chvilí zlověstné ticho, do něj jen vystrašené

Vrchol Luže zaplněný dismančaty

Jitka Ježková
vyrůstala pod vedením
Jana Bergera, zažila s námi
památný zájezd do Grenoblu,
jsme potěšeni jejími úspěchy
hereckými a oceňovanými
dabéřskými výkony.
Málokdo tuší, do jaké míry
je stále denně v Českém
rozhlase; je hlasem
Radiožurnálu!

Jitka Ježková v taneční kreaci

výkřiky ze srubu. Pak se naráz těsně vedle Tomáše vztyčila mohutná postava, skočila do potoka a rozeběhla se jeho korytem pryč. Chlap běžel bez baterky, my za ním jsme věděli, kam šlápnout, brzo jsme ho dostihli. Sám jsem nikdy nezažil takto vypjatou situaci, stal jsem se tedy jen baterkovým osvětlovačem, všechno ostatní jsem nemůžně ponechal na Tomášovi. „Běžte všichni do stanů,“ vydali jsme dvojhlasně povel. Chlapa Tomáš dovedl do místnosti a donutil sednout na židli. „Potřebuju provaz!“ Vmžiku se nějaké švihadlo našlo. Tomáš obratně svázal ruce chlápce za tělem a přivázal je ke šprušlým židlím. „Co jste tady dělal?!“ zařval mu do ucha. „Prosím vás, proč jste sem přišel?“ pronesl jsem

opatrně a zpovzdálí hlasem odborného asistenta katedry českého a slovenského jazyka. Mlčel. „*Sedte, ani se nehněte!!!*“ zařval opět Tomáš. Poodstoupili jsme, abychom se poradili o tom, co a jak dál. Neměli jsme na vybranou moc možností. V srpnu 1991 na louce u Mařenic, bez jakéhokoli spojení se světem. Venku moje škodovka, do Mařenic do hospody kilometr, do Cvikova nebo do Jablonného na služebny policie (nebo ještě Veřejné bezpečnosti?) kilometrů přes deset. Po krátkém, tichém, poněkud dýchavičném úradku jsme dali přednost variantě nejrychlejší, mé cestě autem do hospody a telefonátu na služebnu. Náš dialog však neměl pokračování: chlap se dokázal vymanit z narychlo zavázaných uzlů, prudce vyrazil ven, přeběhl po verandě a znovu vběhl křovím do koryta potoka. K naší smůle tentokrát vyrovnal svůj handicap: nestačili jsme totiž sáhnout po baterkách, a tak se v naprosté tmě chvíli ozývaly jen výkřiky a čvachtavé a šplouchavé zvuky – ty jeho se pak nezadržitelně vzdalovaly. Byl pryč. Vrátili jsme se s prázdnou. Oba s Tomášem jsme do rána bděli. Formálně jsme celou záležitost ve Cvikově druhý den nahlásili, přijela k nám místní hlídka, sepsala protokol, dokonce na břehu potoka našla stopy Tomášova zápasu – a ke zděšení táborníků i několik malorážkových nábojnic. Po letech, když jsem od přímých účastníků prvního Broučkova DRDS v roce 1944 v okolí Vráže slyšel několikero verzí tajemné střelby na pytláky, tradovanou buď jako „opravdový“ příběh, nebo jako předem připravenou a souborovými vedoucími dokonale sehranou noční hru, přemítal jsem znovu o tom, co se tehdy pod Luží odehrálo. Pokud měl chlápek zlé úmysly, anebo jen hlad, stálo štěstí Tomášovou zásluhou na naší straně. Jestliže šlo o pouhého komparsistu, který předjímal noční představení a bojovky na následujících táborech, sehrál svou roli znamenitě.

Dva táborové týdny přispěly k našemu vzájemnému poznání. Během nich se zrodila důvěra, stmelila se komunita společně konajících, myslících a prožívajících, kdekdo byl v duchu se Zdenou, na Bulovce. Jí jsem i nadále obden vozil psané vzkazy od dětí, někdy i magnetofonové kazety s pozdravy a přáními, povzbuzoval jsem ji a ona byla první, jíž jsem zvěštoval všechny novinky a drby, včetně těch, které na samotném táboře zůstávaly pod pokličkou. Tu zkoušku jsme absolvovali se ctí, prubířským kamenem byla právě proto, že proběhla za tak vypjatých okolností. A jak známo, překonáním obtíží jedinec roste, což dvojnásob platí pro kolektiv, partu, společenství.

Omluva:
Z ryze praktických důvodů
uvádíme jen rodná příjmení
souborových dívků,
popřípadě rodná příjmení
ve spojení se současnými,
resp. posledními nám
známými.

Premiéra souborového nastudování Brundibára

Dětská opera Hanse Krásky na slova Adolfa Hoffmeistera byla poprvé uvedena těsně před druhou světovou válkou, poté se k ní upjaly děti, které byly internovány v terezínském ghettu. Všichni, kdo ji tam zkoušeli, hráli nebo viděli, s jejími melodiemi srostli...

Nám byl svěřen úkol pokusit se o rekonstrukci a tu uvést v Terezíně během setkání, jímž bylo připomenuto 50. výročí zahájení prvních transportů. V ten den jsme s *Brundibárem* srostli my.

Výslovně jsme si tenkrát pro zkoušku vyžádali uzavření sálu, stejný požadavek zazněl i ze strany americké produkce, která s pronajatým přenosovým vozem Československé televize chystala záznam. Přesto se v pološeru pod pódiem objevily siluety důstojných dam, které dojatě, ale hrdě zpívaly celé dlouhé pasáže spolu s našimi dětmi: hleděly upřeně po půlstoletí samy na sebe, na své už dávno neživé vrstevníky, jejichž jména spolu s daty narození a násilné smrti nyní trýznivě zejí z panelů v úvodní expozici Muzea ghetta.

Spolu s „newyorskou“ Elou, někdejší Kočkou ve všech pětapadesáti terezínských uvedeních opery, pod pódiem v slzách zpívala Greta Hofmeisterová, tehdejší Aninka, později žijící v Izraeli. Byli tu i jiní z těch, kteří v *Brundibárovi* zpívali. Mnozí z našich účinkujících dodnes tvrdí, že onen den patřil k nejsilnějším souborovým zážitkům vůbec. Oba máme obdobný, stěží sdělitelný pocit. Završila se tak jedna nesmírně důležitá etapa, zároveň však nastala cesta nová, zprostředkující oživení existence této opery jakožto mementa tragického osudu tisíců dětských obětí holocaustu současnému světu, trpícímu doposud mnoha obdobnými neduhy.

Jen o něco málo později jsme se poznali s Milošem Zvěřinou. Vyrostl v Terezíně a během svých klukovských let odkrýval po sklepích a půdách stopy válečného ghetta. Studia na FAMU ukončil animovaným snímkem *Uvězněné sny* – rozpohyboval obrázky terezínských dětí, podmaloval melodiemi *Brundibára* a v bezmála dvacetiminutové zkratce vytvořil neuvěřitelně silný dokument o osudech internovaných dětí. Velmi často, zejména v cizině pro jeho srozumitelnost beze slov, jsme jej promítali před uvedením *Brundibára*.

„V Terezíně nebyly k dispozici školené hlasy. *Brundibára* musí hrát dramatický soubor kvůli atmosféře původní inscenace!“ Jiřímu Vrbovi nešlo opakovat.

Jiří Orten

„Tajemství světla. Světlo. Cosi svítí. Je třeba uvidět...“

Modrá kniha

Jeli jsme autem z Grenoblu, kde jsme ve čtveřici spolu s Gábinkou Heřmanovou a Tomášem Kořenkem absolvovali stáž pro vedoucí studentských divadel. Kdesi ve Švýcarsku nám bariéra dálnice odměřovala v pravidelných intervalech přiděl slunečního světla. Svit – tma – svit – tma, stále, donekonečna. Bylo to otravné. Ale najednou se s temnosvitem propojily texty Jiřího Ortena. Od počátku devadesátého roku jsme spolu s dětmi pátrali po okolnostech nastudování dětské opery *Brundibár*, měli jsme besedu v Židovské obci, mluvili s těmi, co přežili, promítali film Červeného kříže a také – četli, studovali, pídili se po odkazu časopisu *Vedem*, odkrývali verše a deníkové záznamy Jiřího Ortena. Po premiéře *Brundibára* v Terezíně a natočení CD pro holandsko-americkou firmu Channel Classics Records nám zůstal u Ortena dluh. Vrátili jsme se k němu na táboře v Broumově a rozhodli se původně studijnímu a ilustrujícímu materiálu dát scénickou podobu. To už bylo v temnotě jasno: budeme pracovat s jedním zdrojem světla a odrazy v zrcadlech. Zkoušet jsme mohli jen v černo-černé noci a s těmi nejstaršími jsme tvořili obrazy, zkoušeli různá nastavení světelných prodlev i záblesků. Hledání bylo náročné na absolutní přesnost a nádherné, když se přes dvojí, trojí odraz černobílý obraz podařilo vytvořit. Ortenova poezie vlezla účinkujícím pod kůži, interpretovali ji přes své mládí, bylo jim tenkrát kolem patnácti let, s porozuměním, jistotou a udivujícím zaujetím. Už na táboře jsme zatím nehotové představení předvedli s velkým úspěchem francouzským přátelům z Grenoblu. Po premiéře 27. října 1992 a několika reprízách došlo také na pozvání Alfréda Strejčka na *Ortenovu Kutnou Horu*.

Porada před natáčením pořadu o Ortenově poezii, zleva Marie Růt Křížková, Jana Štroblová, Hana Kofráňková, Kateřina Oujezdská, Daria Špačková, Zdeněk Bartoš, Zdena Fleglová.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Dismančata.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.